

Debatt

Opplysningene fra etterkrigstiden om overføring av penger fra Sovjetunionen til Norges Kommunistiske Parti er mer fullstendige.

Sovjet-støtte helt til 1990

Forskeren Sven G. Holtsmark dokumenterer i denne oppsiktsvekkende artikkelen detaljer fra Sovjets lovstridige støtte til Norges Kommunistiske Parti – helt frem til 1990. Holtsmark sitter på dokumenter som beviser at en rekke ledende norske kommunister har snakket usant, blant annet til Lund-kommisjonen.

VG innlegg
SVEN G. HOLTSMARK

I 1950 opprettet Sovjetunionens Kommunistparti (SUKP) en fiktiv organisasjon, «Det internasjonale fagforeningsfond for støtte til venstreorienterte arbeiderorganisasjoner ved Det rumenske fagforeningsrådet». Fra dette «fondet» ble det frem til 1990-1991 ytt støtte til utenlandske partier og bevegelser. SUKPs politbyrå fastsatte hvert år «fondets» størrelse.

Størsteparten av midlene kom fra SUKP, men også det kinesiske og de østeuropeiske kommunistpartiene var fra starten av med på å finansiere virksomheten.

Pengebevisene

Kopier av politbyråets årlige vedtak om fondets størrelse foreligger for hele perioden. For perioden 1950-1965 (med unntak for et par år) kjenner vi også størrelsen på bevilgningen til NKP. Størrelsen på bevilgningen vokste fra \$ 20 000 (ca. 143 000 kroner) i 1950 til \$ 45 000 (ca. 321 000 kroner) i 1965. Det tilsvarende lavt regnet fra 1 800 000 til 2 160 000 kroner i dag.

For øvrig var dette litt mindre enn det danske partiet fikk, betydelig mindre enn støtten til svenskene, og bare en brøkdel av den massive støtten til det finske kommunistpartiet. Det siste mottok i 1965 en støtte fra Moskva på \$ 900 000, altså over 40 millioner 1996-kroner.

I årene 1978-1990 var det langt mindre stabilitet i pengeoverføringene fra Kremli. Til dels skyldtes dette de sterke fluktueringene i dollar-kursen. For denne perioden foreligger talloppgavene direkte i norske kroner, ettersom tallene refererer til de beløp som faktisk ble overlevert representanter for NKP i Oslo. Beløpene i parentes angir dagens kronerverd. I 1978 mottok en representant for NKP 155 742 (ca. 430 000) kroner, fordelt på tre porsjoner. Det er uklart om det i 1978 ble overført beløp utover dette. Neste år var beløpet

369 635 (974 000), i 1980 mottok NKP 244 494 (580 000) kroner, og i 1981 276 787 (577 000) kroner.

I 1986

Det forholdsvis lave utgangsbøylet i 1978 kan i seg selv tyde på at støtten til NKP var i en gjenoppbyggingsfase, etter at uklarheten knyttet til samlingen med SF var ryddet av veien. Deretter skjedde det en dramatisk økning i bevilgningene: I 1982 mottok to forskjellige representanter for NKP til sammen 801 977 kroner, samt \$ 5000 (1 565 000). Støtten nådde sin absolutte topp i 1985, da NKP mottok 1 717 831 fra «fondet» i Moskva (2 645 000). I de derpå følgende år ble tilskuddene noe redusert. Det ser ut til at den siste overføringen fant sted i 1990, da partiet ved en enkeltoperasjon ble tilført 990 680 (1 270 000) kroner i direkte tilskudd.

Når det gjelder former for indirekte utenlandsk støtte til NKP, er bildet foreløpig mindre fullstendig. En del er knyttet til avisen Friheten: 26. oktober 1951 ba Emil Løvlien i et langt brev det polske partiet kjøpe «100 til 200 utenlandsabonnement» på avisen. Dette ville innbringe 2800, henholdsvis 5600 kroner; pr. kvartal. 4. juli samme år ba partiet om å få stilt til disposisjon «en til to feriereiser til Polen» som premie i avisens vervekampanje. Da en ungarsk viseutenriksminister i 1965 var på besøk i Norge, ba NKP om støtte «med annonser og forretningsavtaler».

10. juni 1986 besluttet så SUKPs politbyrå å bevilge \$ 50 000 (altså ca. 531 000 1996-kroner) til Friheten, etter «ønske fra ledelsen i NKP». Punkt 2 i politbyråets vedtak lyder: «KGB gis i oppdrag å overbringe midlene».

NKPs omfattende reisevirksomhet ble finansiert av SUKP og for-

skjellige østeuropeiske partier. Dokumenter fra polske arkiver viser hvordan dette artet seg i forhold til Polen fra 1949 til 1967. Det dreide seg om ferieopphold (som regel reiste 4 NKP'ere hvert år på gratis sommerferie til Polen), betalte delegasjonsbesøk, «rekonvalesentopphold», etc. I alle tilfeller dekket Det polske forenede arbeiderparti (PZPR) reisen så vel som oppholdet. NKPs plakater til partijubileet i 1963 og valget i 1965 ble utarbeidet i Polen, og regningen ble betalt av PZPR. NKP ønsket at også selve trykkingen skulle skje i Polen, men dette mente man i PZPR var for risikabelt i forhold til norsk opinion.

Et større beløp ble bevilget av SUKP i forbindelse med opprettelsen av NKP-bokhandelen Oslo Bok- og Papirhandel. Enkelte NKP'ere mottok sovjetisk lønn. Listen på eksempler kunne gjøres lengre. Også vennskapssambandene med Sovjetunionen og de østeuropeiske land mottok støtte. 8. juni 1976 vedtok således sekretariatet i SUKPs sentralkomité «å øke den årlige materielle hjelpen til vennskapssambandene med Sovjetunionen i de skandinaviske land («Danmark-SSSR», «Sverige-SSSR» og «Norge-SSSR») fra 84 til 171 tusen valutarubler» (ca. 3 935 000 i dagens pengeverdi). Hvor mye av dette som gikk til det norske sambandet, er ukjent.

Viktig notat

Et notat av 21. november 1987 av lederen for SUKPs Sentralkomités internasjonale avdeling, A.F. Dobrynin, gir en antydning av bakgrunnen for virksomheten. «Broderpartiene» motsatte seg på denne tiden at hjelpen i større grad skulle gis via «handelsmessige kanaler». Dobrynin påpekte at «hjelpen fra Fondet» for enkelte partier var «den eneste kilde til finansiering av virksomheten». For de bedrestilte partier dekket den «en

svært viktig del av utgiftene til det organisatoriske, politiske og ideologiske arbeidet (deriblant utgivelsen og distribueringen av aviser og andre trykksaker)». Om støtten til de utenlandske partiene opphørte, ville det ha som konsekvens at «deres politiske betydning og innflytelse ville bli redusert, og deres mulighet til å øve innflytelse på samfunnsmessige og politiske prosesser i deres land ville bli begrenset». Dobrynin fremholdt at «partiene nå (trenger) finansiell hjelp i større grad enn noen gang tidligere».

Hvorfor nekte?

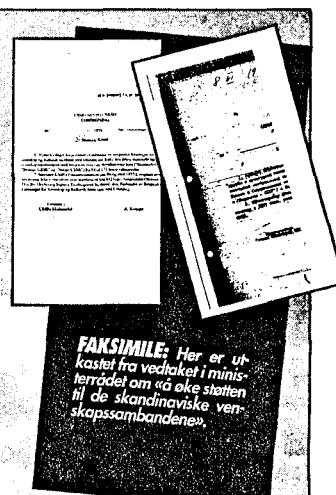
Tidligere president M.S. Gorbatsjov, den tidligere KGB-sjefen V.V. Bakatin, de to siste lederne for SUKPs Sentralkomités internasjonale avdeling, A.F. Dobrynin og V.M. Falin, har for lengst, i større eller mindre detalj, innrømmet «fondets» eksistens og støtten til utenlandske kommunistpartier. J.K. Ljgatsjov, en mann som Friheten ellers har stor tiltro til, har for sin del stilt seg uforstående til at pengeoverføringene nå blir kritisert. Også den tidligere formannen i Danmarks kommunistiske parti, Ole Sohn, har lagt kortene på bordet.

Det samme har en tidligere visegeneralsekreter for det britiske kommunistpartiet, Reuben Falber, og fremtredende italienske kommunister, gjort. Andre, som den tidligere KGB-residenten i København, Mikhail Ljubimov, har redegjort for hvordan pengeoverføringene ble foretatt. Representanter for NKP kan derfor ikke lenger med noen grad av troverdighet afveie den foreliggende dokumentasjon som løgnaktige «fabrikasjoner».

Det ville være mer redelig om det som var involvert nå fortalte om det som foregikk, og eventuelt satte det inn i den historiske sammenheng de selv finner riktig. Heller enn å benekte det åpenbare, kunne de følge Reuben Falber ved å si som Edith Piaf: «Non, je ne regrette rien». (Nei, jeg angrer ingenting.)

Artikkelforfatteren Sven G. Holtsmark er historiker. Forsker ved Institutt for forsvarsstudier.

FAKSIMILE: Her er utkastet fra vedtaket i ministerrådet om «å øke støtten til de skandinaviske vennskapssambandene».